

Amik Annamária – György Andrea

PANTEIZMUS A PIRENEUSOKBAN

IRENE SOLÀ: *ÉNEKELEK, S TÁNCOT JÁR A HEGY.*

FORDÍTOTTA: NEMES KRISZTINA. MAGVETŐ, BUDAPEST, 2021.

GyA: A költőként induló kortárs katalán szerző, Irene Solà második regényében jólismert írói módszert használ az egyéni és történelmi traumák ábrázolására. A Pireneusokban megbújó zárt, archaikus hegyi falu lakóinak a spanyol polgárháborúban átélt tapasztalatait, a fiatal férje, majd a fia elvesztésébe beleőrülő asszony és a barátját véletlenül meggyilkoló legény történetét úgy meséli el, hogy szokatlan elbeszélői nézőpontokat is alkalmaz. Miközben az elbeszélői hang mindvégig egyes szám első személyű marad, a tizennyolc, egymáshoz lazán kapcsolódó fejezetből ötnek nem (élő vagy halott) ember a narrátora, és ez engem sikeresen kilendített olvasói komfortzónámból.

AA: A nem emberi narrátorok óhatatlanul felidéztek bennem Selyem Zsuzsa *Moszkvában esik* című írását. Míg Selyem Zsuzsánál az állati-nővényi narrátorok inkább megfigyelői az emberi történéseknek, itt a humán szereplőkkel egyenrangú résztvevői a fikciós világnak. Nincsenek mellék-szereplők, egyforma létjogosultsággal vannak jelen az élők, holtak, állatok, növények vagy akár az ember számára érthetetlen, itt ragadt energiák is.

GyA: Solà merészen megszólaltatja a felhőket, a trombitagombákat, az őzet, a kutyát és magát a helyszínt adó hegyet is, megteremtve a regény különleges hangulatát. Az első fejezet bizonyult a legizgalmasabbnak, a viharfelhők belső monológja még teljesen elbűvölt, de később már túl gyorsnak éreztem a perspektívaváltásokat, és nehezemre esett követni az egyre kevésbé egyénített narrátori hangokat.

AA: Előadásukban a természet vad ünnepe mellett eltörpül az emberi dráma. A természet és az ember folyamatos dialektikus harcban állnak, nem folytatnak konstruktív dialógust, mint például a másik közös olvasmányunk-

ban, Narine Abgarjannál. Abgarjan az ember természetre gyakorolt békítő erejét rajzolja meg, itt inkább azt láthatjuk, amit a természet, ez a vaknak, személytelennek hitt erő művel az emberrel, bár kétségtelenül a természetet is megviseli az emberrel való együttélés: a felhő elfárad, miután végrehajtja az ítéletet.

GyA: „Be van fejezve a nagy mű, igen”, csakhogy itt nem az alkotó, hanem a romboló pihen, és szemléli művét. Majd szenvtelenül számba veszi az eredményt: egy halott ember, néhány elpusztult csiga és pár levert madárfészek. Többszintes világ tárul fel, ahogyan a vérfertőzésből született nagy természetű Jaime nevének állandó jelzője (óriások fia) is mutatja.

AA: A világok közötti határvonalat átjárhatja a költészet, amely „megindítja a lelket, s engedi látni a végtelent. A túlvilágot”. De vajon ez egy érdemi vagy csak formális átlépés? Bár a vadászbaleset áldozatától a regény valóban a halálon túlról is hangzó verseit örökíti meg, a költészet (vagy a mese) semmilyen hatással nincs a halál valóságával küzdő ember életére. Te hogy látod?

GyA: Ahogyan a címben szereplő ének és tánc is jelzi, a regényben e világ és túlvilág közötti kapcsolat megteremtésének egyik lehetséges eszköze a művészet, a másik pedig a gyermeki lét: Sió gyerekei számára például természetes, hogy vízitündérekkel találkoznak, és odaadják nekik anyjuk féltett fehér abroszát. De ezek a határátlépések, ahogy én látom, mégsem teszik bölcsőbbé az embert, nem hoznak semmiféle szemléletváltást, amely megkönnyíthetné számukra az élet nehézségeinek a hordozását. Múlt és jelen sem válik el élesen egymástól, állat és ember között is átjárhatónak bizonyulnak a határok, gondoljunk *A medve* című fejezet monológjára vagy Sió fájdalmas hasonlatára, amikor azt mondja, hogy a férjét „a villám kétéhasította, mint a nyulat”.

AA: Pedig a mesének, az emlékezet hordozójának a szerepe éppen az lenne, hogy tűrhetővé tegye az elmúlás valóságát, és annak értelmet adjon: „nincs fájdalom, ha a fájdalom emlékezet, tudás és élet”. Több közismert mesére is hivatkozik, említi a hókirálynőt, a hóleányt, bár nem tudtam rátapintani arra, hogy mi a funkciójuk.

GyA: A hegynek a többihez képest szűkszavú, morcos szólamát is erőltetettnek találtam, de lehet, hogy korábban már lefárasztott a különféle hangok kavalkádja.

AA: A hegy a legagresszívabb narrátor, aki nem szívesen regél, „ne faggassatok. Legyen csönd”. Talán ezért van szüksége az ő narrációjának a ké-

pi kiegészítésre. Ez a formabontás számomra mégsem gazdagítja különösebben a történetet.

GyA: A szöveg és a rajzok sajátos viszonyt alakítanak ki egymással. A zord monológot ironikusan ellenpontozzák a hegyek felgyűrődésének mozzanatait ábrázoló miniatűr, képregényszerű hatást keltő játékos grafikák, amelyek mintha azt sugallnák, hogy nem kell halálosan komolyan venni a hegy zsörtölődését.

AA: Igazad van. Talán ez a játékos önellentmondás érhető tetten a másik panaszom kapcsán is: túl sokat akar elmondani a mese funkciójáról ez az írás. Például sejteti, hogy a mese roppant erejét főként a nők hordozzák magukban, a „férfiak nem jó mesélők”, a férfiak némaságával „elvesznek a családi történetek”. Ám ezeket a megfigyeléseket tárgyitalanná teszi a következtetés, miszerint „minden történet hazugság”.

GyA: Kimondottan élvezetes, ahogyan a sokféle, egymástól teljesen különböző elbeszélő révén széttöredezik a központi történet, amelynek a darbjait összeilleszteni igazi kihívásnak bizonyul.

AA: Ezt a kihívást vállalja a beszéd szépségét nevében is hordozó boszorkány-bába, Eulália. Ő ugyanis szócsöve a világ elemeiből, a szakadékokból, a kismadarakból szóló belső hangocskáknak. Azonban az emberi élet legmeggrázóbb történéseire mégsem elég az emberi szó. A gyermekáldozattal járó vadászbalesetet például legérzékletesebben az őz meséli el.

GyA: Solà lírai szépségű prózát művel, a regény olvasható egyfajta versfolyamként is. A szöveg költői nyelve az azonban teljes ellentétben áll az ábrázolt hegyi világ keménységével, könyörtelenségével.

AA: A természetet idéző hasonlatok az elmúlásra utalnak: „az álom ott marad levetve, mint a kígyó régi, száraz bőre”, a kacagástól kifáradt elme olyan, „mint az üres dióhéj”, az öregember pedig mint a „kiszikkadt mező”.

GyA: Meglepett, amikor a lírai betétek ellenére az alapvetően balladai regényvilágban megtörténik a múlt kibeszélése, létrejön a megbocsájtás, és nem végződik tragédiával az amúgy minden mozzanatával arrafelé tartó történet.

AA: A Halldór Laxness művéből vett mottó előre jelzi, hogy a „napfény sokkal erősebb, mint a múlt”. A regénynek mégis inkább az élet–halál, átok–áldás kettőssége adja a tónusát, például átokként potyognak a békák, de áldásként hullnak a halak, „valaki elmegy, hogy helyet hagyjon az újonnan érkezőnek”. Így a záróakkord számomra nem az élet ünneplése. De leginkább azért nem, mert az élet–halál visszatérő témája ellenére ez egy pusztán természeti–érzéki vizsgálódás, amelyből hiányzik a metafizikai mélység.

Az ember nem kitüntetett létező, hanem „szintén vadállatok vagyunk, csak néha teljesen elfelejtjük, hogy onnan jöttünk mi is, az állatvilágból”. Az emberi világ legfeljebb leképezése a kozmosznak: „ezek a házak egy csillagkép csillagai. A falvak meg a Tejúton a tej”. Az ábrázolt világban az ember talán annyit tehet, hogy nem avatkozik bele a természet dolgaiba, nem lép fel annak erejével szemben. Például a folyót a Jóisten teremtette, de a hidat a *dimoni* építette, halljuk. A gonosz itt nem erkölcsi kategória, hanem a természetnek való ellenszegülés, annak megzabolázására tett kísérlet. Én ezzel nem tudok mit kezdeni.

GyA: A regény utolsó szakasza a kiengesztelődés révén ugyan kimondhatóvá teszi a korábban kimondhatatlannak tűnő fájdalmat, így lekerekíti a sokáig szinte másodlagosnak tűnő családtörténetet, de addig is keményen megdolgoztatja azt az olvasót, aki a posztmodern hagyományt feledve egyébként akarja látni a regény fejezeteit.

Codău Annamária – Demény Péter

ÖNKÉNYES DÉMONOK

KONTRA FERENC: *LEPKÉFOGÓ (ÉS EGYÉB CSAPDÁK)*.
MAGYAR NAPLÓ – ÍROTT SZÓ ALAPÍTVÁNY, BP., 2020.

DP: Azt mondanám, kimozdított hétköznapi történetek.

CA: Alapjában véve egyetértek, hétköznapi történetek, amennyiben általában valamilyen családi szituáció vagy baráti viszony borul fel. De mint ha már jóval a novellák megkezdődése előtt történt volna a kimozdítás, eleve olyan baljóslatú hangulattal (vagy annak a hangulatnak a szándékával) indulnának a szövegek. Mi már a fejét felütött gonosz kibontakozását követjük az olvasáskor, nem annak a magyarázatát, hogy miért történik, ami történik, legfeljebb retrospektíve tekintenek vissza az előzményekre a szereplők.

DP: Úgy érted, semmi sem *most* történik, és ez nem hordoz elég feszültséget?